

KİTAP TAHLİLİ

Cecil E. Goode. *Personnel Research Frontiers* (Public Personnel Association : 1313 East 60 th Street, Chicago, Illinois, 1958), 176 sayfa.

Kitap, personel idaresinin gelişmesine hizmet etmek amacıyla kurulmuş bulunan «Public Personnel Association» adlı dernek tarafından, Birleşik Amerika ve Kanada'da personel meseleleri üzerinde halen yapılmakta olan ilmî araştırmaları gözden geçirmek maksadiyle girişilmiş geniş bir anketin sonuçlarını ihtiva etmektedir. Bahis konusu iki memlekette bu sahada yapılan araştırmaların hepsini değilse bile çok büyük bir kısmını içine alan anket, bugüne kadar girişilenlerin en şümüllüsüdür. Bu araştırmalar sadece âmme personel idaresi ile doğrudan doğruya ilgili olanları değil, idare sahasında yapılan bilûmum sosyal araştırmaları içine almaktadır.

Ford Tesisinin malî yardımı ile başarılan anket, bu sahada ne ölçüde plânlı ve sistemli araştırmalar yapılmakta olduğunu, bu işe ne kadar para harcandığını, araştırmaların hangi müesseseler tarafından yürütüldüğünü ortaya koymak ve dolayısıyla müstakbel araştırmalara daha müsbet bir istikamet verilmesini sağlamak gayesini gütmektedir.

Eser şu bölümlerden meydana geliyor : (1) Giriş ; (2) ilim çağında personel araştırmalarının rolü ; (3) personel araştırmaları için gerekli personel ve maddî vasıtalar ; (4) mevcut personel araştırmaları ; (5) âmme personeli sahasındaki araştırmaların yetersizliği ; (6) gelecekteki personel araştırma ihtiyaçları ; (7) araştırma sonuçlarının özeti ; (8) Personel araştırmalarının sonuçlarından faydalanma meselesi. Ayrıca eserin sonundaki beş ekten sonuncusunda münhasıran personel araştırmaları ile ilgili 22 sayfalık bir seçme bibliyografya yer almaktadır.

Eserde, asrımızdaki teknolojik gelişmelerin idarede insan unsuru üzerinde daha fazla durmayı gerektirmesine rağmen, bu meselelerin yeter derecede incelenmediğine işaret olunmaktadır. Gerçekten, 1957 yılında Birleşik Amerika'da genel olarak ilmî araştırma faaliyetlerine 7 milyar dolardan fazla para harcandığı halde, bunun ancak % 1 kadarı teknik konular dışındaki meselelerin, başka bir deyimle beşerî konuların ince-

lenmesi için kullanılmıştır. İdarenin beşerî meseleleri üzerindeki araştırmalar bilhassa İkinci Dünya Harbinden sonra gelişme kaydetmiştir. Bu gelişme kitapta aşağıdaki sebeplerle izah edilmektedir :

(a) Bizzat araştırma faaliyetlerinin son yıllarda revaç bulması; b) dünyadaki askerî üstünlük yarışının ilmi - bu arada sosyal ilimleri - ön plâna geçirmiş olması; (c) yüksek vasıfta idareci bulmakta çekilen güçlüklerin idareci yetiştirme konusundaki araştırmaları teşvik etmesi; (d) idare hayatının pratik zaruretlerinden doğan «beşerî münasebetler» hareketinin, idarede mâneviyat, murakabe (supervision), haberleşme, çalışmanın sağladığı tatmin v.s. gibi konular üzerindeki araştırmaları hızlandırması; (e) şirket kazançlarının yüksek nisbetli vergilere tabi tutulması yüzünden, vergiye gidecek meblâğların tesisler (foundations) vasıtasıyla ilmî araştırmalara yöneltilmesi v. s.

Anket, sosyal ilimler sahasındaki araştırmalara yılda 50 - 110 milyon dolar arasında bir meblâğın harcandığını ve bunun 25 - 55 milyon dolarının personel araştırmalarına gittiğini göstermektedir. Üniversitelerdeki münferit araştırmacıların faaliyetleri bu rakamlara dâhil değildir. Yukarıdaki meblâğın % 67 sinin federal idareden, % 16 sinin tesislerden, % 13 ünün ticaret ve sanayi müesseselerinden ve nihayet % 4 ünün federe devletlerden geldiği anlaşılmaktadır.

Federal idare araştırma fonlarının üçte ikisini sağlamakla beraber, araştırmaların sadece beşte biri bizzat federal idarenin kendi elemanlarıncaya (çoğu millî savunma ile ilgili bakanlıklarda) yürütülmektedir. Buna mukabil araştırmaların % 72 si üniversiteler ve özel araştırma müesseseleri tarafından yapılmaktadır. Anket, özel araştırma enstitüleri tarafından yapılan ilmî araştırmaların, üniversiteler tarafından ötedenberi yapılagelen umumiyetle münferit mahiyetteki araştırmalara nazaran daha derli toplu, plânlı ve sistemli olduğunu göstermiştir. Personel konularını ele alan özel araştırma müesseselerinin bir başka karakteristiği de, araştırmalarını çeşitli sosyal disiplinlere mensup ilim adamlarından mürekkep ekipler vasıtasıyla yapmakta olmalarıdır. Ankete dâhil araştırma müesseseleri personelinin % 60 ının psikolog, % 11 inin sosyolog, % 8 inin iktisatçı ve geriye kalanının diğer sosyal disiplinlere mensup şahıslar olduğu anlaşılmıştır. Bu rakamlar, Birleşik Amerika'da idare meselelerinin disiplinlerarası incelemelere konu teşkil ettiğini ve idare meselelerinin geniş ölçüde psiko - sosyolojik bir görüş açısından incelenmekte olduğunu açıkça belirtmektedir.

Özel araştırma müesseselerinin bilhassa aşağıdaki konular üzerinde durmakta oldukları görülmektedir :

(a) İnsan gücü ile ilgili meseleler - Toplumun ihtiyaç gösterdiği çeşitli kabiliyetlere sahip kimselerin bulunması, bu kabiliyetlerin geliştirilmesi ve insan servetinin en rasyonel bir şekilde kullanılması, İnsanların çeşitli meslekleri niçin seçtikleri, bunlara nasıl intisap ettikleri, neden bu mesleklerde kaldıkları ve ne şekilde ilerledikleri. İş - gücünün sınırlılığı karşısında kadınlar, yaşlılar ve sakatların çalışma potansiyelinden ne şekilde faydalanılabileceği.

(b) İdarecilik kabiliyetlerinin keşfi ve geliştirilmesi meselesi - İdarecilerde bulunması gereken vasıflar, âmir ve idarecilerin eğitimi. Bu konuya büyük bir önem verilmekle beraber, idarecilik eğitimi programlarının değerlendirilmesi, yüksek kademe idarecilerinin seçilmesi ve yetiştirilmesi meselesi üzerinde yeter derecede durulmamaktadır.

(c) Personel seçme ve işe yerleştirme usulleri - Çeşitli şahsiyet, istidat ve bilgi testlerinin geliştirilmesi.

(d) İşyerlerindeki insan davranışının mahiyeti - Genel olarak çalışan insanların davranışları üzerinde yapılan araştırmalar çok önemli bir yer işgal etmekle beraber, araştırma sonuçlarının bir sentez halinde birleştirilmesi hususunda kâfi gayret sarfedilmemiştir. Bugün bu istikamette bir temayülün başlamakta olduğu açıkça göze çarpmaktadır.

(e) Mühendisler, ilim ve fen adamları gibi meslek erbabının özel meseleleri - Bu arada yaratıcı kabiliyetlerin keşfi ve geliştirilmesi meselesi dikkatleri bilhassa üzerine çekmektedir.

Bu müşahedeler, Yeni Dünya'da ilmî araştırmaların daha ziyade toplumun karşı karşıya bulunduğu önemli meselelerin çözülmesi amacına yöneldiğini göstermesi bakımından ilgi çekicidir.

Buna mukabil mevcut araştırma programlarında yeter ölçüde üzerinde durulmayan konular, âmme idarelerinin belirli personel meseleleri, eğitim usulleri, iş tahlili, tezkiye ve ücret meseleleridir. Bundan başka, ele alınan konular tarih perspektifi içinde incelenmemekte, hemen hemen tamamen halihazır durumları inceleme konusu yapılmaktadır. Çeşitli sosyal disiplinlerde önemli ölçüde araştırmalar yapılmakla beraber, araştırma sonuçları bu disiplinler içinde parçalanmış vaziyette kalmakta, bu sonuçlardan sentezlere varmak hususunda gerektiği kadar gayret sarfedilmemektedir.

Elde edilen araştırma sonuçlarının yayılması ve faydalanılabilir bir hale getirilmesi de önemli bir mesele teşkil etmektedir. Sosyal ilimler sahasında yazılan idare konusu ile ilgili araştırma raporları çok teknik ve anlaşılması güç bir dille kaleme alınmakta, tatbikatçılar ve hattâ idare ögre-

timi yapan akademisyenler tarafından dahi kolaylıkla anlaşılammaktadır. Kitapta bu kabil araştırmaların sonuçlarını ilgililer için anlaşılabilir bir hale getirebilmek için mütehasıs tefsircilere, başka bir deyimle yeni bir çeşit meslek erbabına (profession of science interpretation) ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir.

Çeşitli araştırma programları arasında koordinasyon sağlıyacak bir mekanizmanın bulunmaması da para ve enerji israfına yol açmaktadır.

Eserin ilgi çekici kısımlarından biri de, Federal Sivil Servis Komisyonunun (merkezî personel dairesinin) hususiyle federal idarenin pratik ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak hazırlamış olduğu araştırma konuları listesidir. Yirmi üç ayrı maddeden ibaret olan bu liste (s. 110-114) Federal idarenin aydınlatılmaya muhtaç meselelerini sistematik bir şekilde sıralamaktadır.

Eser, insanı ister istemez memleketimizdeki durum hakkında da düşünmeye sevketmektedir. Birleşik Amerika ve Kanada'da idare araştırmalarına yılda milyonlarca dolar harcanmasına, yüzlerce araştırma müessesesinin ve üniversitenin iyi yetişmiş elemanlarıyla bu meseleler üzerinde eğilmesine rağmen, yapılanların ihtiyaçları karşılamaktan uzak bulunduğunun ifade edilmesi gerçekten düşündürücüdür. Bizde ise bu meseleleri sistemli bir şekilde ele alabilecek kaliteli araştırma personeline ve lüzumlu malî imkânlarla sahip bir tek araştırma müessesesinin dahi bulunmadığı söylene mübalâğa edilmiş olmaz. Yapılan araştırmalar ise perakende mahiyette olup ihtiyaca nisbetle son derece kifayetsizdir. İdaresine ergeç bir çeki düzen vermek ihtiyacında olan Türkiye gibi bir memleketin bu meseleleri gün geçirmeden ciddi olarak ele alması bir zaruret tir.

Konu, üniversitelerimiz ve diğer yüksek öğretim ve araştırma müesseselerimiz bakımından da önem taşımaktadır. Bu müesseselerin idare ile de işbirliği ederek araştırmaya ihtiyaç gösteren idare konularını sistemli bir şekilde tesbit etmesinde, hem mahdut bulunan kaynaklarımızı en hayatî sahalara tevcih etmek, hem de bu gibi araştırmaları malî bakımdan destekliyecek iç ve bilhassa dış kaynaklardan finansman sağlıyabilmek bakımından büyük fayda vardır.

Hulâsa olarak denebilir ki, ilk elden yapılmış müşahedelere dayanması bakımından değerli bir vesika olan bu eser, gerek idare tatbikatçılarının, gerek idare öğretimi ile uğraşan ilim adamlarının ilgi ve istifade ile okuyabilecekleri bir kaynak teşkil etmektedir.